

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
t.a.v. de minister van OCW, mw. J. Bussemaker
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

ref.nr.: 13.051/6.30.1

Amsterdam, 21 april 2013

betreft: Suggesties voor het LHBT-emanipatiebeleid

Excellentie,

COC Nederland ziet er naar uit om in deze kabinetsperiode met u samen te werken aan emancipatie en gelijke behandeling van lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuelen en transgenders (LHBT's).

Tot ons grote genoegen biedt het regeerakkoord daarvoor opnieuw een mooi aangrijpingspunt met de paragraaf *Emancipatie en gelijke behandeling*, waarin onder meer gesteld wordt: 'Iedereen moet iets van zijn of haar leven kunnen maken, ongeacht (...) seksuele geaardheid' en 'de overheid kan anderen alleen met overtuiging aanspreken als zij zelf het goede voorbeeld geeft.'

In de emancipatieparagraaf worden bovendien maatregelen aangekondigd t.a.v. weigerambtenaren, de 'enkele feitconstructie,' voorlichting over seksuele diversiteit, gelijke rechten voor lesbische ouderparen en hun kinderen, bestrijding van homofob geweld en de 'sterilisatie-eis' voor transgenders. Op het gebied van ontwikkelingssamenwerking blijven seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, waaronder LHBT-rechten, prioriteit.

Graag doen wij u in deze brief suggesties voor de wijze waarop de passage uit het regeerakkoord kan worden vertaald in het LHBT-emanipatiebeleid.

Deze brief sturen wij u mede namens Transgender Netwerk Nederland, de Lesbische Alliantie/Stichting OndersteBoven, Landelijk Netwerk Biseksualiteit, LHBT-jongerenorganisatie Expresszo, LKP - Landelijke koepelorganisatie van de christelijke LHBT-beweging en kenniscentrum MOVISIE.

Terugblik

De afgelopen jaren bleek opnieuw hoe belangrijk een sterk LHBT-emanipatiebeleid is en hoeveel de overheid, (LHBT-) organisaties en talloze betrokken individuen samen kunnen bereiken. Zo werd voorlichting over LHBT's verplicht op elke school in Nederland, deden meer dan 100 duizend middelbare scholieren mee aan Paarse Vrijdag tegen homo-, bi- en transfobie op school, kwam er met vereniging Expresszo een sterke LHBT-jongerenorganisatie en werden veel scholen en gemeenten ondersteund bij het bevorderen van LHBT-vriendelijk onderwijs. Door de bestrijding van homo-, bi- en transfoob geweld tot prioriteit te maken en bij discriminerend geweld een hogere straf te stellen, geeft de overheid een helder signaal: geweld tegen LHBT's is onacceptabel. Seksuele voorkeur en genderidentiteit vormen steeds vaker een onderwerp van gesprek in multiculturele en religieuze kringen, bijvoorbeeld dankzij de Kerkelijke verklaring tegen geweld tegen homoseksuelen en het werk van 'roze imam' Muhsin Hendricks. Steeds meer LHBT's uit multiculturele kringen vinden de kracht om binnen hun gemeenschap zichtbaar zichzelf te zijn. Inmiddels ontvingen zo'n negentig ouderenzorginstellingen een Roze Loper voor LHBT-vriendelijke zorg en ontstond een groot netwerk van 'roze 50+ ambassadeurs.' Er kwam meer aandacht voor acceptatie van LHBT's in de sport (denk bijvoorbeeld aan het

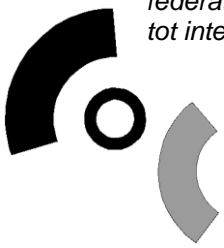
KNVB-plan tegen homofobie in het voetbal), op het werk (vele roze bedrijfsnetwerken) en in de krijgsmacht. Lesbische en biseksuele vrouwen werden zichtbaarder in het publieke domein en de Tweede Kamer stemde onlangs voor een wetsvoorstel dat het voor transgenders eenvoudiger maakt om hun officiële geslachtsregistratie te wijzigen. Veel (koploper-) gemeenten worden financieel en met advies op maat ondersteund bij het ontwikkelen van LHBT-emancipatiebeleid. LHBT-emancipatie staat hoog op de maatschappelijke en politieke agenda, wat onder meer resulteerde in het Roze Stembusakkoord van 3 september 2012.

Op internationaal niveau kwam er, mede dankzij de inzet vanuit Nederland, voor het eerst een resolutie van de Mensenrechtenraad van de VN over LHBT-rechten. Nederland ondersteunt LHBT-organisaties in tal van landen. LHBT-asielzoekers uit Irak en Iran vinden in Nederland een veilige haven.

Actualiteit

Helaas toont de actualiteit aan hoe noodzakelijk een sterk LHBT-emancipatiebeleid nog altijd is. Enkele voorbeelden:

- **Onveiligheid.** Ongeveer zeven op de tien LHBT's krijgen te maken met (verbaal of fysiek) discriminerend geweld, mensen worden weggepest uit hun woonomgeving, de aangiftebereidheid is laag en ongeveer één op de vijf homomannen voelt zich de afgelopen jaren onveiliger.
- **Jongeren en onderwijs.** De middelbare school is geen veilige plek voor jonge LHBT's. Slechts 5% van alle scholieren vindt dat LHBT's op school altijd open kunnen zijn over hun identiteit. Ongeveer driekwart van de LHBT-jongeren krijgt te maken met pesten en andere anti-LHBT uitingen. Suïcidecijfers liggen in deze groep tot vijf maal hoger. Uit recent onderzoek blijkt een direct verband tussen pesten en suïcide onder LHBT-jongeren.
- **Cultuur en geloof.** Seksuele voorkeur en genderidentiteit liggen bij Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Chinese Nederlanders veelal nog zeer problematisch. In het Amsterdamse onderwijs is de houding van leerlingen met een Turkse en Marokkaanse achtergrond 4 tot 5 keer zo vaak afwijzend ten opzichte van LHBT's dan onder overige leerlingen. In orthodox-christelijke kringen wordt het praktiseren van homo- en biseksualiteit vaak niet geaccepteerd.
- **Ouderen.** Nog altijd krijgen roze ouderen in zorginstellingen regelmatig te maken met pesterijen en onbegrip van medebewoners en personeel. Een deel van hen gaat noodgedwongen 'terug de kast in.' Roze ouderen kampen relatief vaak met eenzaamheid en depressie.
- **Werk.** Ongeveer één op de drie lesbische en homoseksuele werknemers is op het werk niet uit de kast, bij transgenders is dat bijna de helft. Tenminste driekwart van de transvrouwen krijgt te maken met hinderlijk gedrag van collega's. De werkloosheidscijfers liggen onder transgenders veel hoger dan onder de bevolking in het algemeen en transseksuelen ontvangen bijna vier keer vaker een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Van de biseksuele vrouwen is 37 procent op het werk niet uit de kast, bij biseksuele mannen is dat zelfs 66 procent.
- **Sport.** Er zijn in Nederland zo'n 750.000 LHBT-sporters, maar toch is er niet één profvoetballer uit de kast. 75 % van de homo's en biseksuelen is van mening dat mannelijke homoseksualiteit nog een groot taboe is in de wedstrijdsport. LHBT-sporters mijden vaak sportverenigingen en (vooral mannelijke) teamsporten.
- **Gelijke rechten.** Hoewel er met uitvoering van het Roze Stembusakkoord een flinke stap gezet kan worden op het gebied van gelijke rechten voor LHBT's, is deze strijd nog niet voltooid. Zo ontbreekt seksuele gerichtheid nog altijd in artikel 1 Grondwet. Er bestaat geen expliciet verbod op transgenderdiscriminatie in de Nederlandse wetgeving en ook ontbreekt een expliciete wettelijke bescherming tegen discriminatie van biseksuelen (in de AWGB staat immers 'hetero- of homoseksuele gerichtheid,' een formulering waar biseksualiteit slechts indirect onder te brengen is).

- **Internationaal.** Homoseksualiteit en/of homoseksuele handelingen zijn nog altijd strafbaar in circa 80 landen, in 7 landen staat er zelfs de doodstraf op. In landen als Oeganda en Rusland dreigen gevaarlijke anti-homowetten te worden aangenomen.
- **Transgenders.** De zelfmoordcijfers onder transgenders liggen tien keer hoger dan onder de Nederlandse bevolking in het algemeen. De sociaal-economische positie van deze groep is vaak slecht. Men is niet te spreken over de algemene gezondheidszorg, de wachttijd voor een transitietraject bedraagt vijftien tot achttien maanden en de behandeling van zogenaamde secundaire geslachtskenmerken wordt niet vergoed.
- **Biseksuelen.** Een aanzienlijk deel van de Nederlandse bevolking is biseksueel: 6% van de mannen en 15% van de vrouwen. Er bestaan veel vooroordelen over biseksualiteit, de omgeving verwacht vaak eenduidigheid. Biseksuelen zijn (veel) minder vaak open over de seksuele voorkeur; van de biseksuele mannen is de helft volledig 'in de kast,' hetgeen kan leiden tot allerlei psychosociale problemen. Uitgebreid Nederlands onderzoek naar de positie van biseksuele vrouwen en mannen ontbreekt.
- **Lesbische vrouwen.** Lesbische en biseksuele vrouwen hebben meer psychosociale gezondheidsproblemen dan heteroseksuele vrouwen. Niet doordat zij hun homoseksualiteit zelf als probleem ervaren, maar wegens negatieve reacties. Vaak bestaat er onvrede over onzichtbaarheid en stereotypering in maatschappij en in de LHBT-gemeenschap. Lesbische en biseksuele vrouwen krijgen te maken met specifieke vormen van discriminerend geweld.

Hernieuwd startschot

Op het gebied van gelijke rechten is in Nederland veel bereikt. Wij vragen u om van deze kabinetsperiode een eindsprint te maken in de race om gelijke rechten voor LHBT's. Uitvoering van het Roze Stembusakkoord levert daaraan een belangrijke bijdrage. Wij vragen u tevens om in deze kabinetsperiode een hernieuwd startschot te geven voor de marathon naar sociale acceptatie voor lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuelen en transgenders. Zoals hierboven aangegeven, is daarvoor alle reden.

Volgens ons is daarvoor tenminste noodzakelijk:

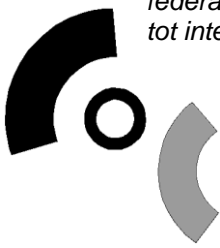
- Uitvoering van de concrete beleidsvoorstellen en suggesties die wij u en uw collega's de afgelopen maanden hebben gedaan;
- Tenminste continuering van budget voor LHBT-emancipatie en van de initiatieven die uw ministerie de afgelopen jaren in gang heeft gezet.

Wij menen dat de kans op draagvlak en succes van het LHBT-emancipatiebeleid het grootst is, wanneer wensen, voorstellen en agenda van de LHBT-gemeenschap en de LHBT-beweging leidend zijn bij de invulling van dat beleid en wanneer het beleid in overleg met het veld tot stand komt. Met deze en andere brieven leveren wij daaraan graag een bijdrage.

Uitvoering concrete beleidsvoorstellen

De afgelopen maanden stuurde het COC u en uw collega's, namens tal van LHBT-organisaties, brieven met veel concrete suggesties voor LHBT-emancipatiebeleid, ter invulling van de paragraaf over dit onderwerp in het regeerakkoord. Dat zullen wij de komende tijd blijven doen. Met de minister van Veiligheid & Justitie en de staatssecretaris voor Veiligheid & Justitie voerden wij bovendien al gesprekken; een gesprek met de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties vindt binnenkort plaats. De reeds verzonden voorstellen vindt u als bijlage bij deze brief.

Wij vragen u om onze suggesties uit te voeren en daar ook bij uw collega-bewindslieden op aan te dringen. Verder verzoeken wij u om in LHBT-emancipatienota's te rapporteren over activiteiten per ministerie; het hele kabinet is immers gebonden aan (de paragraaf in) het regeerakkoord.

Tenminste continuering van budget en initiatieven

Zoals toegelicht aan het begin van deze brief, is er de afgelopen jaren veel bereikt en in gang gezet op het gebied van LHBT-emancipatie. Nederland kent een sterke, brede, zelfbewuste en (zoals ook blijkt uit deze gezamenlijke brief) eensgezinde LHBT-beweging. Er bestaat een fijnmazig netwerk van organisaties, personen en initiatieven. Door de inzet van duizenden bevoegen vrijwilligers wordt veel werk verzet voor relatief weinig geld. Met de overheid als bondgenoot kunnen mooie resultaten worden bereikt.

Het komt er nu op aan om het momentum dat de afgelopen jaren is ontstaan, vast te houden, en in deze kabinetsperiode meters te maken in de marathon naar sociale acceptatie van LHBT's.

Daarvoor is tenminste continuering van het huidige budget voor LHBT-emancipatie en het voortzetten van ondersteuning van bestaande initiatieven cruciaal.

Het gaat daarbij onder meer om de volgende zaken:

Jongeren en onderwijs. Ondersteuning van gemeenten en scholen bij het bevorderen van LHBT-vriendelijk onderwijs en ondersteuning van voorlichting op school. Invoering van een effectief anti-pest beleid waarin expliciet aandacht is voor seksuele voorkeur en genderidentiteit. Ondersteuning van ontmoetingsmogelijkheden voor jonge LHBT's, zoals Jong&Out. Ondersteuning van jongeren die zelf een krachtige bijdrage willen leveren aan sociale acceptatie in het onderwijs, door het stimuleren van de Roze Olifant, Paarse Vrijdag en GSA's op alle scholen in Nederland. Intensiveren van suicidepreventie onder LHBT-jongeren (ondersteuning professionals in zorg en onderwijs, uitbouw en onderhoud van www.iedereenisanders.nl, etc.)

Veiligheid. Bevorderen van veiligheid in wijken, veiligheidsnetwerken ondersteunen en ontwikkelen, weerbaarheid stimuleren, verzamelen van goede voorbeelden, tips en protocollen ter bevordering van veiligheid, ontwikkelen suggesties voor (nationaal) veiligheidsbeleid.

Levensbeschouwelijke kringen. Ondersteuning van de christelijke LHBT-beweging en moslim-LHBT's bij het bespreekbaar maken en bevorderen van acceptatie in christelijke respectievelijk islamitische kringen.

Multiculturele kringen. Stimuleren van initiatieven en netwerken van multiculturele LHBT's die hen de kracht geven om zichzelf te zijn en hun eigen keuzes te maken. Creëren van voldoende opvangmogelijkheden voor multiculturele LHBT's die te maken krijgen met uitsluiting of geweld in hun gemeenschap. Ondersteunen van multiculturele LHBT's en migrantenorganisaties bij het bespreekbaar maken en bevorderen van acceptatie in multiculturele kring.

Ouderen en zorg. Genereren van zichtbaarheid van roze ouderen en de problemen waarmee zij geconfronteerd worden, instrumenten ontwikkelen en implementeren om problemen van deze groep aan te pakken, bevorderen van LHBT-vriendelijke zorg.

Sport. Agenderen LHBT-fobie in de sport, genereren van zichtbaarheid van LHBT-sporters, ondersteunen van LHBT-sporters om knelpunten aan te pakken en ondersteunen van sportbonden bij creëren van LHBT-vriendelijk klimaat.

Werkvloer. Stimuleren van roze netwerken in bedrijven, ook in het MKB, en deze netwerken ondersteunen bij het aanpakken van knelpunten voor LHBT's. Bijzondere aandacht voor LHBT's in de krijgsmacht en de nationale politieorganisatie. Bevorderen van de arbeidsparticipatie van transgenders (begeleiding bij reïntegratie, etc.).

Asiel. Verbeteren van asielbeleid en praktijk, om te bevorderen dat LHBT's, die zich gedwongen zien naar Nederland te vluchten, in ons land daadwerkelijk een veilige haven vinden. Een einde maken aan de onveilige situatie van LHBT-asielzoekers in de opvang.

Internationaal. Continuering van de steun aan buitenlandse LHBT-organisaties en het versterken van de stem van deze organisaties in internationale beleidsfora zoals de Verenigde Naties, de Raad van Europa en de Europese Unie.

Aanjagen lokaal LHBT-beleid. Bevorderen van het tot stand komen van lokaal LHBT-beleid, stimuleren van 'koplopergemeenten,' verzamelen en valideren van 'goede praktijken,' ontwikkelen en verspreiden van expertise op dit gebied, ondersteunen van kenniscentrum voor lokaal/regionaal LHBT-beleid.

Onderzoek en aanspreekpunt. Ondersteunen van regelmatig terugkerend wetenschappelijk onderzoek naar de situatie van LHBT's in Nederland. In stand houden van een aanspreekpunt voor LHBT-emancipatie bij de Rijksoverheid, bijvoorbeeld in de vorm van een interdepartementale werkgroep LHBT-beleid.

Geheugen van de LHBT-beweging. Ondersteunen van het Internationaal Homo/Lesbisch Archief (IHLIA), het geheugen van de LHBT-beweging en initiator van emancipatieprojecten.

Agendering, allianties en vrijwilligersinfrastructuur. Ondersteunen van het agenderen van LHBT-emancipatie in maatschappij en politiek (o.a. middels coming out dag), stimuleren van allianties tussen LHBT-organisaties. Ondersteunen van versterking van de vrijwilligersinfrastructuur op het gebied van LHBT-emancipatie.

Bevorderen van transgenderemancipatie. Intensiveren van de steun aan de Nederlandse transgenderbeweging, opdat de problemen waarmee deze groep geconfronteerd wordt nog krachtiger kunnen worden geagendeerd en aangepakt. Bijzondere aandacht voor goede, bereikbare psychosociale en psychologische transgenderzorg, die landelijk is ingebed en die gefinancierd wordt als reguliere zorg.

Bevorderen van lesbische- en biseksuele emancipatie. Ondersteunen van initiatieven om lesbiennes en biseksuele mannen en vrouwen zichtbaarder te maken, netwerken te versterken, de lesbische en biseksuele beweging te verstevigen, rolmodellen te stimuleren en problemen van deze groepen aan te pakken.

Interseksualiteit. Bevorderen en ondersteunen van onderzoek naar de belemmeringen waar interseksuele personen mee worden geconfronteerd en stimuleren van initiatieven om deze belemmeringen te agenderen en aan te pakken.

Conclusie

Wij hopen dat u nuttig gebruik zult maken van de suggesties uit deze brief en we gaan graag op korte termijn met u in gesprek over het LHBT-emancipatiebeleid.

Hoogachtend,

Tanja Ineke
Voorzitter COC Nederland

Bijlage:
- Brieven met suggesties voor concreet LHBT-beleid